

▲ Voorzitter Tjeerd Dussel van de vissersvereniging Hulp in Nood over:

De Russische roulette in de garnalenvisserij

'Willen wij tot in lengte van jaren in de Waddenzee en in de kustwateren op garnalen blijven vissen dan ontkomen we niet aan een vlootsanering. Een sanering in Europees verband, dus ik betrek daar ook de Duitse en Deense garnalenvisserij bij. Er moet een stuk visserijdruk worden weggenomen, er zijn te veel schepen. Bovendien moeten we aandacht (blijven) schenken aan de duurzame visserij op basis van de Europese richtlijnen die voor alle betrokken garnalenvissers moeten gelden. We moeten met deze milieumaatregelen echter niet doorschieten. Zeker niet wat betreft de bureaucratie.'

Dat zegt Tjeerd Dussel (54), voorzitter van de Vissersvereniging Hulp in Nood in Zoutkamp, de oudste (sinds 1884) en een van de grotere vissersverenigingen in Nederland. Zijn visie op toekomst van de garnalenvisserij verkondigde hij een jaar geleden ook al tijdens de jaarvergadering en hij staat er nog steeds vierkant achter. Maar ook wordt terdege beseft dat een inkrimping van de vloot niet zonder emoties en strubbelingen gepaard zal gaan. 'Ik heb vorig jaar een stevig verhaal neergezet, maar het is duidelijk dat de sector verdeeld is.' Een sanering is in zijn optiek onvermijdelijk want nog steeds wordt de markt met garnalen overvoerd. 'We kunnen niet bezig

● Tjeerd Dussel (links) en knecht Eilko Rispens aan boord van de Liberty, de ZK 18 van Johan Rispens: 'Garnalenvissers hebben geen last van de nooit-genoege-mentaliteit. Ze hoeven geen dubbel belegde boterham, ze moeten wel een goed en verantwoord perspectief hebben.'

blijven garnalenbergen te creëren. De markt kan de garnalenaanvoer niet aan.' Hij wijst in dat kader naar de grote kotters (met een motorvermogen van meer dan 300 pk) die eveneens een garnalenvergunning voor de twaalf mijlszone hebben. Schepen uit Zeeland, Urk en Den Helder die doorgaans op tong en schol vissen. Grotere en krachtiger schepen kunnen immers langer op zee blijven en ze trekken in de winterperiode, als de kleinere garnalenkotters veelal aan de wal (moeten) blijven, ook het zegat uit. Zo wordt er het hele jaar rond gevist. Globaal gezien zijn deze vissers verantwoordelijk voor tweederde van de totale

'Houdt het dan nooit op'

Tjeerd Dussel - geboren in het Noord-Groninger Ulrum, nabij Zoutkamp - zegt al van kindsbeen af in het bezit te zijn van het visserijvirus. In het verleden heeft hij nog als opstapper aan boord van de Zoutkamp 17 gevaren. De Groninger werkt als accountmanager contractonderwijs bij het ROC Friese Poort, een regionaal opleidingscentrum met meer dan 12.000 mbo-deelnemers. Sinds 2001 maakt hij deel uit van het bestuur van Hulp in Nood en de laatste vier jaar wordt de voorzittershamer gehanteerd. Dussel is een gemakkelijk toegankelijk bestuurder die de publiciteit niet schuwt. Recentelijk hekelde hij in de media de plannen voor de aanleg van windmolenparken boven de Waddeneilanden. De megaturbines zullen vanaf de stranden niet te zien zijn - geen probleem voor het toerisme - maar de locaties zijn wel gepland in gebieden waar de (garnalen)visserij sinds jaar en dag gedijt.

'Als je aan de deskundigen vraagt wat het uiteindelijke rendement van deze groene energie-opwekking is, dan blijft het heel lang stil. En ach ja, het feit dat de visserij er last van heeft dat is dan maar zo', zo sneerde Dussel. Hij wees en passant ook nog even op de toename van de voor de visserij gesloten natuurgebieden in de Waddenzee (Natura 2000), op de aanleg van mosselzaadinstallaties (mzi's) door de Zeeuwse mosselvisserij en op de stort van miljoenen tonnen baggerslib als gevolg van het uitdiepen en op diepte houden van de vaargeul naar de Eemshaven. 'Houdt het dan nooit op? Het zijn vaak gebieden waar goede visserijbestekken liggen.'

garnalenaanvoer in Nederland. De garnalenvisserij werd in het verleden door de 'grote' schippers als een onvolwaardige restvisserij gezien, maar als ze hun quota hebben vol gevist, richten ze zich alsnog op de garnalenvisserij.

Het is vooral de noordelijke categorie kleine(re) garnalenvissers die de achterban van Dussel vormen en waarvoor hij zich sterk maakt. Zij zijn volledig afhankelijk van hun garnalenvangsten. Even enkele feiten: in het voorjaar 2008 leverde een kilo garnalen de vissers rond de € 13 op, tegenwoordig, al maanden overigens, krap € 2. Volgens onderzoek van het Landbouw Economisch Instituut (LEI) van Wageningen University & Research kan er bij een kiloprijs van € 3,75 kostendekkend worden gevaren. Maar als bijvoorbeeld de gasolieprijzen (fors) stijgen dan wordt het meteen een ander verhaal.

En toch varen de garnalenvissers van Hulp in Nood nog steeds uit. 'Het zijn vrije jongens, jagers met een trek naar het water en deze mentaliteit hebben ze in hun genen opgeslagen. Wat kunnen ze trouwens anders? Er is binnen de sector zo langzamerhand bij velen een stille armoe ontstaan, onderschat dat niet. De mensen moeten thuis halsbrekende toeren uithalen om het financiële hoofd boven water te houden. In de afgelopen jaren werden er in Nederland 30 tot 40 kotters in de verkoop aangeboden. Dat is een teken aan de wand. De garnalenvisserij krijgt de kenmerken van een Russische roulette.'

Toch is de door Dussel gememoreerde problematiek zeker niet nieuw. Er is eigenlijk sprake van een repeterend verhaal. De garnalenvissers worden al sinds jaar en dag geconfronteerd met sterk fluctuerende garnalenprijzen. Een grote aanvoer betekent een neerwaartse druk op de prijsstelling. Hoewel tal van vissers dan op vrijwillige basis bereid zijn om tijdelijk niet meer uit te varen, een vrijwillige vangstbeperking dus, zijn er telkenmale collega's die zich daar toch niet aan houden. Kortstondige blokkades van de belangrijke noordelijke garnalenhavens met een afslag, Lauwersoog en Harlingen, hadden geen of nauwelijks resultaat - geen prijsverhoging dus - en zetten de onderlinge verhoudingen op scherp. Bovendien wordt er nogal eens geageerd tegen de groothandelaren, waaronder Heiploeg en de Rousant in Zoutkamp en Klaas Puul in Volendam, die met contractvissers werken en zo een belangrijk deel (75%) van de markt in handen hebben gekregen. Hulp in Nood telt overigens ook een aantal contractvissers. Dussel toont zich een tegenstander van deze contractvisserij waar de prijzen wel gerelateerd zijn aan die van de afslag. 'De grote handelaren trekken te veel macht naar zich toe.' Zij zien meer in het marktmechanisme dat zijns inziens op de leest van de agrarische bedrijfstak is geschoeid. 'Ik kies voor de vrije markt, in de landbouwsector is het in de contractteelt veelal misgegaan. Ik respecteer echter de keuze van de contractvissers.'

En bij een grote garnalenaanvoer en dus lage prijzen komt de suggestie voor een vlootsanering weer om de hoek kijken. Zoals in het begin van 2004, toen de Nederlandse Vissersbond bij monde van het bestuurslid Albert Koorstra in het Friesch Dagblad met het voorstel kwam om de vaderlandse garnalenvloot met zo'n 50 schepen in te krimpen. Het ministerie van LNV was echter niet bereid om daarvoor een saneringsregeling in het leven te roepen.

Dussel pleit expliciet voor een Europese vlootsanering met in het kielzog aandacht voor de duurzame visserij. Daarvoor is financiële steun van het Europees Visserijfonds (EVF) noodzakelijk, terwijl er daarnaast (hopelijk) geld kan komen uit het Waddenfonds - waarin de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) die het wadengas exploiteert € 800 miljoen heeft gestort - en uit het budget van het Visserij Innovatieplatform (VIP). En eveneens moet er sprake zijn van een nationale en/of regionale cofinanciering. Maar garnalenvissers vormen in Nederland een betrekkelijk kleine beroepsgroep en als pressiegroepering hebben ze een bescheiden invloed op het (politieke) bestuur. In Nederland zijn 225 garnalenvergunningen afgegeven, waaronder 96 wadvergunningen. Hulp in Nood telt 44 varende eenheden, waarvan 95% garnalenvissers zijn. Voor alle volledigheid: Duitsland telt 263 garnalenvissers en Denemarken 28. 'Ik chargeer even, maar met 225 garnalenvissers heb je ook 225 veelal verschillende meningen. Als alle neuzen niet dezelfde kant op wijzen dan vissen we op den duur achter het net. We moeten met elkaar met één mond spreken, dan hebben we goud in handen. En de garnalenstand is onuitroeibaar, garnalen kun je beschouwen als het onkruid van de zee.'

Hoe je het wendt of keert, de sector staat er momenteel 'beroerd' voor. 'Het is goed mis met de garnalenvisserij', zo liet Dussel vorig jaar weten. Lage prijzen en lage, zelfs negatieve inkomsten. Als gevolg van de huidige afbraakprijzen zijn de garnalenvissers niet meer in staat om in hun schepen te

'We kunnen niet bezig blijven garnalenbergen te creëren. De markt kan de garnalenaanvoer niet aan'

De garnalensector is onderling sterk verdeeld en de vissers bevinden zich eigenlijk continu in een ambivalente situatie. Bij een lage garnalenaanvoer rijzen de prijzen de pan uit. Die tendens deed zich begin 2008 nog voor. Dat verleide Dussel destijds tot de opmerking: 'We hebben liever € 5 per kilo. Bij deze bijzondere prijzen worden garnalen een extreem luxe product. Met het gevaar dat er vraaguitval ontstaat.'

investeren en de vloot up-to-date te houden, laat staan om deze te vernieuwen. Er is gewoon te weinig geld. Met als resultaat dat gevestigde families van garnalenvissers heel weinig of niets meer doen en nieuwkomers geen kans krijgen. 'Ik verwijt het ministerie van LNV dat ze daar te weinig oog en oor voor hebben. Ze tonen geen daadkracht, we zijn immers een kleine economische beroepsgroep. Een van de

- 'Ik chargeer even, maar met 225 garnalenvissers heb je ook 225 veelal verschillende meningen. Als alle neuzen niet dezelfde kant op wijzen dan vissen we op den duur achter het net.'

weinige Tweede Kamerleden die daadwerkelijk in de garnalenvisserij is geïnteresseerd, is Lutz Jacobi (PvdA) uit Friesland. Verschillende voormannen in de visserijbranche, nee namen noem ik niet, zijn meer met zichzelf bezig dan met de problematiek.'

Dat de garnalenvissers zich niet als een eensgezind en gesloten front manifesteren, blijkt ook uit het feit dat er in Noord-Nederland drie vissersverenigingen functioneren. Naast Hulp in Noord zijn dat de Nederlandse Bond van Garnalen-Kustvissers (NBKG) in Lauwersoog (20 leden) en Ons Belang in Harlingen (27 leden), terwijl de Producentenorganisatie (PO) Wieringen in Den Oever ook een substantieel aantal garnalenvissers (ruim 50 schepen) vertegenwoordigt. De relatie met de PO Wieringen wordt door Dussel bestempeld als een 'haat-liefde-verhouding'.

Zo hebben de Wieringers zich nog steeds niet aangesloten bij de Transnationale PO, een internationale organisatie met Nederlandse, Duitse en Deense leden. Niettemin blijft het streven naar samenwerking tussen de Wieringers, Friezen, Groningers, Urkers en Zeeuwen zijn credo, waarbij elke partij concessies moet doen. 'Doen we dat niet, dan ben ik bang dat er in 2020 niet of nauwelijks nog garnalenvissers op het wad of in de Nederlandse kustwateren te vinden zullen zijn. De groothandel en de supermarkten moeten ons een verantwoorde prijsstelling bieden en hun winstmarges beperken. Als het hen ernst is, komen ze ons tegemoet en daar hoeft de consument qua prijs niet voor te boeten. Garnalenvissers hebben

geen last van de nooit-genoege-mentaliteit. Ze hoeven geen dubbel belegde boterham, ze moeten wel een goed en verantwoord perspectief hebben.'

Bovendien zit de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) voortdurend op het vinkentouw omdat de collectieve sector verdacht wordt van het maken van vangsten en prijsafspraken. Dat leidde tot het opleggen van een boete in 2003 van € 13,8 miljoen, een bedrag dat een jaar later werd teruggeschroefd naar € 6,2 miljoen. Reders, handelaren en producentenorganisaties moeten dat bedrag naar rato ophoesten. De zaak bevindt nog steeds (!) onder de rechter en de politiek houdt zich volgens Dussel opvallend stil. Hij spreekt van 'vermeende afspraken' en vraagt zich af wat er verkeerd zou zijn aan een gezonde markt-

'De mensen moeten thuis halsbrekende toeren uithalen om het financiële hoofd boven water te houden'

regulering. 'Niemand durft de NMa voor de voeten te lopen.' Begin vorig jaar heeft de mededingingsautoriteit opnieuw bij een aantal garnalhandelaren, onder welke Heiploeg, een inval gedaan op verdenking van kartelafspraken. 'Het zal ook wel weer zo'n tien jaar duren voordat duidelijk is waar de NMa op zoek naar is. We hebben er alle belang bij dat er eens een uitspraak komt.'

De problemen waarmee de garnalenvissers worden geconfronteerd, zijn breed geschaakt en niet simpel onder één noemer te vangen. Er moet ecologisch (via het Marine Stewardship Council certificaat-MSC) en sociaal verantwoord worden gevestigd en er moet op transnationaal niveau een economisch bestaansrecht voor de vissers worden gecreëerd.

In het Managementplan voor garnalenvissers 1 juli 2009 - 1 juli 2014, opgesteld door onder andere de Nederlandse producentenorganisaties, worden in deze context verschillende maatregelen genoemd als onder meer de visserijtijden, het weekendverbod, reductie van bijvangsten, motorvermogen, maaswijdtes, ziftsel (te kleine garnalen), bodemberoering en het elektronisch dagboek. 'We kunnen ons in doorsnee wel vinden in dit beleid, maar dan wel gelijke monniken gelijke kappen. Als ik nu al zie hoe de Europese bemanningsrichtlijn door Nederland, Duitsland en Denemarken verschillend wordt geïnterpreteerd, dan is dat de Europese gedachte op haar smalst.' Om de druk op het ecosysteem in de toekomst te verminderen wordt, aldus de rapport samenstellers, ten minste één keer per jaar een redelijke minimumkiloprijs vastgesteld op basis van de integrale kostprijs. Als de prijs onder dit bedrag daalt, voeren de schepen de daaropvolgende week geen garnalen aan. 'De waddenvloot doet trouwens al veel aan het MSC-certificaat, aan duurzaamheid. We willen dus wel.'

Inmiddels is er onder regie van de Groninger gedeputeerde Douwe Hollenga in opdracht van minister Gerda Verburg van LNV een rapport geschreven over de duurzame visserij in de Waddenzee. Ook de provincies Friesland en Noord-Holland zijn daarbij betrokken. In de provincies Groningen en Friesland werd inmiddels een Landelijke Actie Groep Europees Visserijfonds (LAG EVF) opgezet om te inventariseren welke duurzame visserijprojecten in aanmerking kunnen komen voor Europees geld. De provincies en de visserijgemeenten in de noordelijke kuststreek stellen zich over het

algemeen positief op. En er is ook gesproken met milieuorganisaties als de Waddenvereniging en de Stichting Noordzee. 'Je kunt niet om elkaar heen. Maar uiteindelijk moet Brussel de maatregelen wel sanctioneren.' Wordt er getrokken aan een dood paard? 'Nee, ik zou niet weten waarom.'

➡ Tjakk Kars 🌊 Wolter Kobus

